

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ȘI CERCETĂRI ARHEOLOGICE
SERIE NOUĂ, SUPPLEMENTUM II

**PIATRA: DE LA TEORIE LA
EXPERIMENT**

Workshop, 6 aprilie 2023, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”

EDITAT DE
ROXANA DOBRESCU, ADINA BORONEANȚ

EDITURA CETATEA DE SCAUN

2025

SUMAR/CONTENTS/SOMMAIRE

Editorial	5
Adina BORONEANȚ, Victor SAVA, Clive BONSALL Sourcing obsidian from early prehistoric sites on the Arad plain, Western Romania	7
Roxana DOBRESCU, Cristian Eduard ȘTEFAN Une cache de silex découverte à Radovanu – <i>La Muscalu</i> A flint cache from Radovanu – <i>La Muscalu</i>	17
Ion TORCICĂ Debitajul prin presiune în siturile Alexandria – <i>Limonagiul</i> și Vitănești – <i>Măgurice</i> (jud. Teleorman) Pressure knapping at the sites of Alexandria – <i>Limonagiul</i> and Vitănești – <i>Măgurice</i> (Teleorman County)	33
Diana-Măriuca VORNICU, Bogdan MINEA Techno-typological and use-wear insights on the chipped stone items discovered in the Glina <i>tell</i> (in 1969).....	53
Mihaela-Maria BARBU O rediscutare a materialului litic cioplit din necropola eneolitică de la Decea, județul Alba Revisiting the knapped lithic assemblage from the Eneolithic necropolis at Decea, Alba County.....	73
Ana Cristina HAMAT <i>Pulchritudo et pretium in oculo spectantis est!</i> Gliptică antică în izvoarele latine din secolele I–III P.Ch. <i>Pulchritudo et pretium in oculo spectantis est!</i> Ancient glyptic in Latin sources of the 1 st –3 rd centuries BC	91
Rodica OANȚĂ-MARGHITU „Pietri” și „pietricele”. Despre gemele tezaurului de la Pietroasa On “Stones” and “pebbles”. The gems in the Pietroasa treasure	107
Camelia-Mirela VINTILĂ Despre crucile din piatră descoperite în cimitirele medievale bucureștene. Studiu de caz, cimitirul bisericii Sf. Nicolae Udricani Stone crosses in Bucharest medieval cemeteries. Case-study, the Sf. Nicolae Udricani Churchyard.....	147
Abrevieri/Abréviations /Abbreviations.....	159

DEBITAJUL PRIN PRESIUNE ÎN SITURILE ALEXANDRIA – LIMONAGIUL ȘI VITĂNEȘTI – MĂGURICE (JUD. TELEORMAN)

Ion TORCICĂ

Muzeul Județean Teleorman, Alexandria, România; e-mail: iontorcica@yahoo.com

Keywords: Alexandria – Limonagiul, Chalcolithic, Gumelnița-Karanovo VI culture, pressure blade technique, Vitănești – Măgurice tell settlement

Abstract: The pressure blade technique, used in the Gumelnița-Karanovo VI culture, is generally considered an indicator of a high technological level and specialization. This latter aspect is evidenced by the existence of long blades in some sites, obtained by pressure using a lever. A number of 43 lithic pieces obtained by pressure were analysed, originating from the flat site Alexandria – Limonagiul (Gumelnița phase A1) and the tell type settlement Vitănești – Măgurice (Gumelnița phases A2 and B1), both located in the southwestern area of the culture (Teleorman County). In the first site, seven blades obtained by lever technique stand out, one of which has a length of 18.40 cm. In the tell of Vitănești – Măgurice, the analysed blades and bladelets, pressure-flaked, demonstrate the existence of different pressure production techniques. We note the existence of nine fragmentary pieces that can be classified in mode V, the lever pressure flaking technique (long blades). The analysis of the pieces indicated the existence of a large number of bladelets and blades obtained by pressure in the Alexandria – Limonagiul site and an extremely small number in Vitănești – Măgurice tell type settlement, compared to the total number of pieces in the sites. The raw material from which they were obtained indicates a source from NE Bulgaria. These data demonstrate the existence of extremely active exchange networks from the early period of the culture, which possibly evolved unevenly throughout the development period of the Gumelnița-Karanovo VI culture. Within these exchanges, the pressure-flaked pieces, especially long blades, present in the sites mostly in fragmentary form, represented a quite a lot of goods.

Cuvinte-cheie: Alexandria – Limonagiul, cultura Gumelnița-Karanovo VI, eneolitic, debitajul prin presiune, Vitănești – Măgurice

Rezumat: Tehnica debitajului prin presiune, utilizată în cultura Gumelnița-Karanovo VI, este considerată în general drept un indicator al unui înalt nivel tehnologic și al unei specializări. Aceasta din urmă este dovedită de existența în unele situri a lamelor lungi, obținute prin presiune, cu ajutorul levierului. Au fost analizate 43 de piese litice obținute prin presiune, provenite din situl plan Alexandria – Limonagiul (Gumelnița faza A1) și tell-ul de la Vitănești – Măgurice (Gumelnița fazele A2 și B1) (jud. Teleorman), ambele situate în arealul de sud-vest al culturii. În primul sit se remarcă șapte lame obținute prin tehnica levierului, dintre care una are o lungime de 18,40 cm. În tell-ul de la Vitănești – Măgurice lamelele și lamelele analizate, debitate prin presiune, dovedesc existența unor moduri diferite de debitare prin presiune. Remarcăm existența a nouă piese fragmentare ce pot fi încadrate în modul V, al debitajului cu levierul. Analiza pieselor a indicat existența unui număr mare de lamele și lame obținute prin presiune în situl Alexandria – Limonagiul și unul extrem de redus în cel de la Vitănești – Măgurice. Materia primă din care au fost obținute indică o sursă din NE Bulgariei. Aceste date dovedesc existența unor rețele de schimb extrem de active încă din perioada de început a culturii și care cunosc o evoluție posibil inegală pe toată perioada de dezvoltare a culturii Gumelnița-Karanovo VI. În cadrul acestor schimburi, piesele debitate prin presiune, în special lamele lungi, destul de numeroase, sunt prezente în cadrul siturilor mai ales în formă fragmentară.

INTRODUCERE

Tehnica debitajului prin presiune a fost bine cunoscută în cultura Gumelnița-Karanovo VI, iar *lamele lungi*, debitate prin metoda levierului constituie o caracteristică a acesteia. Piese obținute în această tehnică au fost descoperite încă de la începutul studierii culturii Gumelnița, câteva exemplare fiind prezente în cadrul materialelor publicate de la Gumelnița și Sultana¹. Noile cercetări în situl eponim, din anul 2021, deși reduse, au confirmat prezența în cadrul utilajului litic a lamelor debitate prin presiune (unele putând fi încadrate în categoria *lame lungi*)². În arealul dobrogean al culturii, au fost depistate în ultimele decenii câteva exemplare de lame debitate prin presiune, în siturile

de la Baia, Dâmbul lui Haralambie și Taraschina³. Prezența lor este amintită și în *tell*-urile de la Hârșova și Bordușani, iar *lame lungi* au fost publicate și cu ocazia revalorificării săpăturilor de la Șeinoiu⁴. Totuși, cele mai cunoscute astfel de piese au fost descoperite uneori în cadrul unor depozite situate în *tell*-uri, dar și în așezări plane, așa cum este cazul siturilor de la Pietrele – Gorgana, Vlădiceasca – Gherghelul Mare și Urlați⁵.

Aceste informații indică o prezență inegală a pieselor debitate prin presiune în cadrul diferitelor tipuri de situri gumelnițene de la nord de Dunăre. Comparativ, în arealul de la sud de fluviu al culturii Gumelnița-Karanovo VI, lamelele, dar și lamele de acest tip, mai ales cele lungi,

¹ Dumitrescu 1924, p. 326, fig. 1/3; Dumitrescu 1925, p. 47, fig. 15/2, 16/3–5, 9; Andrieșescu 1924, p. 66, pl. III/4, 6, 16, 19.

² Lazăr et alii 2021, p. 44, fig. 12.

³ Mihail, Ștefan 2014, p. 271, Pl. 14/5; Mihail et alii 2014, p. 131, fig. 6/2; Furestier, Mihail 2022, p. 398, Anexa 10/4.

⁴ Popovici et alii 2014, p. 88; Niță 2020, p. 245; Ștefan, Mihail 2023, p. 129, 131, fig. 27/1–3.

⁵ Gatsov, Nedelcheva 2019; Șerbănescu 2013, p. 330; Torcică et alii 2020.

sunt prezențe constante în cadrul necropolelor, în situri sub forma pieselor întregi, în compoziția depozitelor, dar și ca piese fragmentare⁶.

Acest ultim aspect, al prezenței în situri pe o scară mai largă a pieselor fragmentare, pare să fi fost întâlnit și la nord de Dunăre, atât în siturile unistratificate, cât și cele de tip *tell*, fapt urmărit în analiza de față.

DEBITAJUL PRIN PRESIUNE ȘI IDENTIFICAREA PRODUSELOR SALE

Este un fapt cunoscut că lamele debitate prin presiune se pot recunoaște datorită unor caracteristici morfologice și a unor stigmatice tehnice aparte. Cunoașterea lor este crucială pentru identificarea pieselor în cadrul utilajului litic din situri. Aceste caracteristici și stigmatice sunt: margini și nervuri drepte, profilul aproape drept, cu excepția porțiunii distale, o secțiune subțire sau relativ subțire în raport cu lungimea, lățimea lamei ce ajunge foarte repede la maxim, fața inferioară ce nu prezintă unde foarte vizibile, un unghi *de chasse* apropiat de 90°, o cornișă discretă situată sub talon și un bulb ce poate fi uneori gros, înalt sau scurt⁷. Asocierea simultană a mai multor caracteristici permite de cele mai multe ori confirmarea presiunii ca tehnică de debitaj. De exemplu, asocierea nervurilor și a marginilor drepte cu grosimea mică a piesei, permite identificarea presiunii⁸.

Lățimea pieselor este un factor decisiv în identificarea lamelor debitate prin presiune, fiind direct proporțională cu forța exercitată pentru a obține acest tip de produse⁹. Deoarece această forță depinde de condițiile fizico-mecanice ale aplicării sale, lățimea maximă a produselor constituie un bun indicator al modului de presiune utilizat¹⁰.

În urma experimentelor efectuate, Jacques Pelegrin a stabilit posibilitatea existenței a cinci moduri de presiune ce duc la obținerea unor lame cu lățimi bine stabilite. Stabilirea modurilor de debitare prin presiune pentru fiecare piesă are implicații la nivel tehnic (diferite scheme mentale și niveluri de *savoir-faire*), tehnologic (diferitele moduri produc lamele/lame diferite) și arheologic (existența unor diferite tradiții tehnice, diferitele produse obținute fiind destinate unor activități specifice)¹¹.

Conform primelor două moduri, presiunea se aplică direct pe talonul nucleului ținut în mână sau într-un dispozitiv de fixare cu o baghetă simplă din corn sau fixată într-un mâner. Lățimea maximă a lamelor obținute este de aproximativ 5 mm (Mod I) și 10 mm (Mod II)¹².

Următoarele două moduri presupun fixarea nucleului într-un dispozitiv, presiunea exercitată fiind reprezentată de folosirea întregii greutate a corpului. Lamele rezultate au până la 12 mm lățime pentru modul III și până la 20–21 mm pentru modul IV¹³. Modul V presupune dezvoltarea forței suplimentare exercitate prin presiune, implicând utilizarea unei pârghii (levier) care presează nucleul (ce trebuie bine stabilizat) și care poate multiplica puterea umană de 10–15 ori. Sistemul din care acesta făcea parte putea fi manevrat de un singur om sau de 2–3 persoane¹⁴. Pentru presiunea cu levierul limitele lățimii lamelor sunt cuprinse între 16–60 mm. Totuși, limitele metrice superioare și inferioare se produc rar și câteva dintre produsele unui debitaj corespund acestor limite¹⁵.

Trebuie notat că nu toate lamele debitate prin tehnica presiunii respectă caracteristicile generale, de exemplu lamele obținute prin presiune cu ajutorul levierului, cele de la începutul debitajului pot fi extrem de neregulate, putând fi incluse în categoria celor de tip *second choix*¹⁶.

Există posibilitatea ca unele lame considerate ca fiind obținute prin presiune să fi fost obținute prin percuție indirectă. Totuși, anumite elemente (o anumită curbura, o ondulare a nervurilor și marginilor, existența unor ondulații în relief pe partea ventrală etc.) indică faptul că unele lame fragmentare sunt obținute prin presiune, și nu prin percuție indirectă¹⁷. Percuția indirectă a fost frecvent asociată cu presiunea cu levierul și a coexistat pe același nucleu, fiind folosită în pregătirea acestuia, în repararea accidentelor, pentru desprinderea unei lame ce nu putea fi făcută prin presiune sau după ce debitarea în tehnica levierului luase sfârșit¹⁸.

În concluzie, presiunea a făcut posibilă standardizarea produselor, iar productivitatea mare, a dus la obținerea a sute de lame pe zi, cu anumite caracteristici, putându-se satisface cererea mare din partea utilizatorilor¹⁹. Adăugând acestui fapt și obținerea unor piese ce pot fi considerate ca având un statut de prestigiu, depistarea și studierea acestora ni se pare extrem de importantă.

DEBITAJUL PRIN PRESIUNE ÎN SITUL DE LA ALEXANDRIA – LIMONAGIUL

Situl V.V.07 Alexandria – *Limonagiul* se găsește la est de Alexandria, pe terasa înaltă, estică a râului Vedea (Pl. I/1). A fost depistat în anul 2008, cu ocazia efectuării unor cercetări de suprafață pentru întocmirea studiului arheologic aferent PUG-ului municipiului Alexandria, când a primit și codul V.V.07 – *Valea Vedei* 07. Este parțial afectat de eroziunea naturală, cât și de o groapă de împrumut,

⁶ Manolakis 2005; 2017, p. 274; Gurova 2012; 2021; 2024; Gurova et alii 2016.

⁷ Tixier 2012, p. 142, 144; Pelegrin 2006, p. 42–47; Pelegrin 2012b; Gómez Coutouly 2011, p. 98–100; Dobrescu et alii 2023, p. 495.

⁸ Guilbeau 2010, p. 13, tabel 1.

⁹ Crabtree 1968, p. 468.

¹⁰ Pelegrin 2012b, p. 467.

¹¹ Gomez-Coutouly 2011, p. 92.

¹² Pelegrin 2012b, p. 468–470.

¹³ Pelegrin 2012b, p. 470–477.

¹⁴ Pelegrin 2012b, p. 477–489; Marchand et alii 2020, p. 43.

¹⁵ Gómez Coutouly 2011, p. 95.

¹⁶ Pelegrin 2012a, p. 18.

¹⁷ Pelegrin 2006, p. 42; Pelegrin 2012a, p. 18.

¹⁸ Pelegrin 2006, p. 66; Pelegrin 2012b, p. 467; Chabot, Pelegrin 2012, p. 194.

¹⁹ Inizan 2012, p. 20; Skakun et alii 2017, p. 146; Pelegrin 2006, p. 51.

ce există în partea de nord a sitului. Dimensiunile au fost estimate inițial la cca 290 × 90 m pe axele NV–SE, respectiv NE–SV, dar este posibil ca ele să fie mult mai extinse²⁰. În cele trei campanii de cercetări arheologice (2019–2021) au fost identificate și studiate parțial două secțiuni: gropi menajere de mari dimensiuni datate în eneolitic, o groapă din epoca bronzului, un bordei modern sau contemporan – în secțiunea I, un bordei aparținând sec. V–VII – în secțiunea a II-a.

Stratigrafia generală înregistrată în S.I cuprinde 14 niveluri succesive de depuneri (ultimele reprezentând umplutura gropilor eneolitice), cu grosimi între 0,20 și 0,80 m, formate din sedimente cu diferite grade de compactare. La baza majorității nivelurilor s-au delimitat aglomerări de materiale arheologice, în principal ceramică și oase (Pl. I/2–4)²¹.

Inventarul arheologic constă în fragmente ceramice, unelte de silex, os și cupru, plastică antropomorfă fragmentară (remarcându-se o *tăbliță-altar*) și obiecte de podoabă (în principal mărgelile de mici dimensiuni din lut și piatră)²². Ceramica eneolitică, cea mai frecventă categorie de descoperiri, este reprezentată de vase sau profile de vase parțial reconstituite, chiar rectangulare sau cu picioare, decorate cel mai frecvent în tehnica barbotinei, exciziei (însoțită uneori de încrustarea cu pastă albă sau roșie și asociată cu pictura cu grafit) și mai rar inciziei, cu caneluri sau cu aplicații plastice²³. Analogiile pe baza ceramicii și două datări ¹⁴C recente încadrează complexele în faza A1 a culturii Gumelnița-Karanovo VI.

Utilajul litic cuprinde un număr de 593 de piese. Ele sunt din silex de culoare galben-maronie, maroniu-închis, maroniu-roșcat, cenușiu-închis sau negru și păstrează rar și cortexul alb ce are grosimi variabile, cu maximul de până la 0,3 mm (Pl. II/13, 15). Textura este diferită: de la una extrem de fină până la una granuloasă, cu incluziuni albe de dimensiuni variabile și chiar mici goluri (Pl. II/1). În privința provenienței se poate bănui pentru unele dintre ele o sursă situată în zona Ciuperceni – Nicopole²⁴. În sit au fost descoperite puține elemente ale lanțului operațional. Se remarcă totuși două nuclee, unul dintre ele epuizat, purtând desprinderile unor lame cu lungimi cuprinse între 7–9 cm, debitate prin percuție indirectă (Pl. II/1). Fiind un debitaj laminar tipic pentru eneolitic, majoritatea pieselor reprezintă lame neretușate, retușate (întregi sau fragmentare), inserții de seceră, câț și gratoare și un număr redus de *perçoirs* și burine (Pl. II/3–19). Unele gratoare sunt lucrate pe așchii groase, cu o lungimea redusă (până în 5 cm), dar și pe lame, remarcându-se cele de mici dimensiuni (3–3,5 cm). Au fost descoperite și așchii (215 expl.), unele foarte mici cu lungimea de sub 1 cm, provenite de la retușarea utilajului (Pl. II/2).

Alături de un debitaj prin percuție directă, dar mai ales indirectă, presiunea a fost observată pe un număr redus de lame. Astfel, din totalul de cca 593 de piese, 13 au fost debitate prin presiune. Cele mai multe au fost descoperite în nivelurile arheologice superioare, ce suprapun umpluturile gropilor menajere; există însă și o lamă descoperită la -2,25 cm în umplutura Cpl. 1 – US 14 (Pl. III/11). Lama cea mai lungă a fost descoperită în campania din anul 2021, în al treilea nivel cu ceramică (US 5), la -0,85 cm (Pl. I/3–4).

Materia primă este silexul de bună și foarte bună calitate, de culoare galben-maronie, maroniu-închis, cenușiu-închis sau negru. Are o textură fină, iar cu două excepții (Pl. III/2, 11) nu conține incluziuni vizibile. Doar o singură lamă este întreagă (Pl. III/9; V/2), nouă sunt fragmente meziale (Pl. III/3–8, 10–11, 13; V/1, 4–10), câte un fragment proximal și distal (Pl. III/2, 12; V/3, 11) și o lamă de mari dimensiuni ce păstrează zonele proximală și mezială (Pl. III/1; IV).

Luând în calcul dimensiunile și caracteristicile morfologice, respectiv, margini și nervuri drepte sau aproape drepte, profil drept cu excepția porțiunii distale, secțiuni subțiri sau foarte subțiri în raport cu lățimea, cvasi-absența nervurilor undelor de presiune, talon de mici dimensiuni și prezența uneori a unui bulb scurt și proeminent (Pl. III/2; V/3), putem considera că acestea sunt dovezi clare care susțin ideea folosirii presiunii. Cu două excepții (Pl. III/1, 10; IV; V/10), lamele aparțin fazei *de plein débitage*. Fragmentul distal de lamă (Pl. III/12; V/11) indică faptul că în această fază a debitajului (de foarte bună calitate), unele nuclee au avut o formă cilindrică sau conică, fiind destul de alungite, așa cum este un exemplar descoperit în *tell*-ul de la Topcii din Bulgaria²⁵.

Ținând cont de gradul de conservare/fragmentare, dimensiunile lamelor sunt variabile: cele fragmentare au lungimi cuprinse între 3,40–8,75 cm, iar lama întreagă are o lungime de 7,60 cm.

În privința lățimii, ca parametru definitoriu al presiunii, se observă existența a două categorii de piese, unele cu lățimi de 1,3–2 cm și altele de 2–2,4 cm. Lama cea mai lungă se evidențiază și prin lățimea cea mai mare, respectiv 3,3 cm. Grosimea este variabilă, fiind cuprinsă între 0,26–0,81 cm. Un număr de opt piese se remarcă prin faptul că sunt extrem de subțiri în raport cu lățimea lor (Pl. III/6–13; V/2, 4, 6–11), lucru caracteristic debitajului prin presiune.

Luând în calcul lățimea lamelor (Fig. 1), se poate observa că au fost utilizate în obținerea lor două moduri de aplicare a presiunii (modurile IV și V după J. Pelegrin)²⁶. Pentru lama cu lățimea de 3,3 cm și lungimea de 18,40 cm (Pl. III/1; IV) și pentru alte patru dintre lame cu lățimi mai mici decât ale acesteia, considerăm că în mod sigur s-a utilizat tehnica levierului (Fig. 1). În două dintre cazuri, lățimile lamelor pot să încadreze aceste suporturi în ambele moduri de presiune (IV și V).

²⁰ Mirea, Torcică 2020, p. 447.

²¹ Mirea, Torcică 2020, p. 447.

²² Mirea, Torcică 2020, p. 447; Torcică 2020.

²³ Mirea, Torcică 2020, p. 447, 450, pl. III; Mirea, Torcică 2021, p. 356, 360, pl. III.

²⁴ Mills et alii 2018.

²⁵ Manolakis 2005, p. 119, pl. 57.

²⁶ Pelegrin 2012b, p. 475–479.

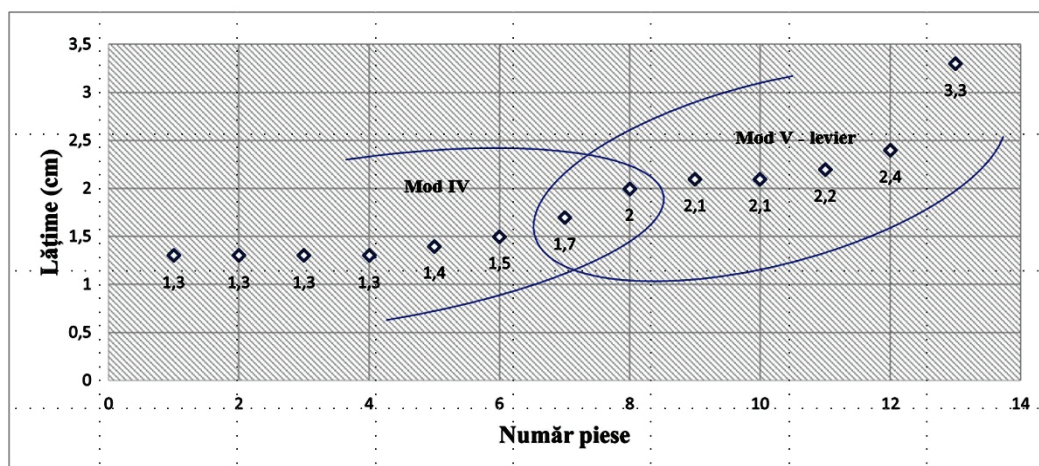

Figura 1. Alexandria – Limonagiul. Distribuția după lățime a lamelor debitate prin presiune.

Figure 1. Alexandria – Limonagiul. Width distribution of pressure-flaked blades.

Lama cea mai lungă (Pl. III/1; IV), este lucrată dintr-un silex de foarte bună calitate, cu o textură fină, de culoare maroniu-închis, fără incluziuni vizibile. Talonul este liniar, cu o lungime de 0,7 cm, dar există posibilitatea ca zona talonului inițial să se fi sfărâmat în timpul exercitării presiunii. Bulbul este puțin proeminent și se observă o cornișă la limita cu talonul. Profilul longitudinal este ușor curbat, iar cel transversal este trapezoidal și triunghiular.

Marginile nu sunt foarte drepte, porțiunea terminală de pe latura dreaptă fiind chiar ușor curbată. Aceste caracteristici morfologice sunt date de tipul lamei, care nu face parte din categoria celor de *plein débitage*, ci de la începutul acestuia, păstrând pe latura dreaptă negativul unei desprinderi extinse, provenită în urma amenajării inițiale a feței laterale a nucleului (Pl. IV). Zona distală este oblică, retușată abrupt, rezultând un front tipic pentru un gratoar. În zona proximală, pe ambele laturi, are retușe fine, directe și continue, dispuse pe porțiuni mici. De asemenea, și zona distală are pe ambele laturi retușe fine, directe și discontinue. Ele sunt prezente în aceeași zonă și ventral, pe latura stângă fiind discontinue, cu dimensiuni variabile, iar pe cea dreaptă fiind continue și fine. Ele pot fi rezultatul utilizării.

Ca tipuri se poate constata existența lamelor retușate și neretușate, a unei inserții pentru seceră (Pl. III/4) (cu lustru caracteristic) și a unui gratoar. Dintre lamele retușate, una este întreagă (Pl. III/9; V/2), restul fiind fragmente. Retușele sunt în majoritatea lor rezultate ale utilizării, fiind fine, discontinue, directe și indirecte.

DEBITAJUL PRIN PRESIUNE ÎN SITUL DE LA VITĂNEȘTI – MĂGURICE

Așezarea de tip *tell* de la Vitănești – Măgurice (com. Vitănești, jud. Teleorman) se află la cca 7 km est de orașul Alexandria și la cca 80 km sud-vest de București, pe Valea Teleormanului. Se încadrează în categoria *tell*-urilor cu dimensiuni medii (cu diametrele la partea superioară de

40–45 m, la partea inferioară de 90–95 m și o înălțime de cca 6 m) și este amplasat în apropierea terasei de nord-est care coboară lin spre luncă (Pl. VI). Așezarea este înconjurată de terenuri mlăștinoase, pe laturile de vest, sud și parțial est, existând un mic curs de apă care colectează izvoarele aflate la baza terasei²⁷.

Principalele obiective ale cercetărilor arheologice, începute în anul 1993, au fost decopertarea primului nivel de locuire, săparea unei suprafețe de control stratigrafic care să evidențieze evoluția culturală a așezării, cercetarea unei locuiri secundare (Vitănești II), situată în apropierea *tell*-ului și efectuarea de sondaje sedimentologice²⁸. Ultimul nivel eneolitic a fost epuizat în jurul anului 2012, iar în anii următori a fost vizat penultimul nivel²⁹.

Industria litică din acest sit nu a beneficiat de o cercetare integrală, studiile efectuate ocupându-se de analiza tehnologică și tipologică a unor loturi cum sunt cele din jumătatea de nord a *tell*-ului – suprafața SY (un număr de 2 520 de piese), a lotului din L1/1993 – din suprafața SX (un număr de 619 piese), ambele aparținând ultimului nivel de locuire (faza B1), cât și a unor anumite tipuri de piese, cum ar fi vârfurile bifaciale, sau a unor elemente ale lanțului operatoriu prezente în sit³⁰. Restul industriei litice, alte câteva mii de piese, provenite din nivelul de tranziție și nivelele A2, au fost cercetate sumar cu ocazia acestui studiu, identificându-se doar cele debitate prin presiune.

Cu ocazia studiilor din anul 2017 și din anul 2024, au fost observate relativ puține elemente ale lanțului operatoriu prezente în sit: așchii, lame à *crête*, nuclee, alte tipuri (Pl. VII)³¹. Puținele nuclee descoperite au o formă prismatică, conică, cilindrică, ovoidală sau neregulată, lipsind cele de formă piramidală (Pl. VII/1–5)³². Ele pot avea

²⁷ Andreescu et alii 2003.

²⁸ Andreescu et alii 2003; 2009; 2022; Haită 2001.

²⁹ Andreescu et alii 2022, p. 462.

³⁰ Torcică 2017a; 2017b; 2018; Dobrescu et alii 2023, p. 494.

³¹ Torcică 2017a; 2017b.

³² Torcică 2017a, pl. 105–107.

un singur plan de lovire sau chiar mai multe. Atunci când există mai multe planuri de lovire, ele sunt perpendiculare unele pe celelalte sau în unghi obtuz ori ascuțit. Unele dintre aceste planuri de lovire au fost folosite concomitent sau după epuizarea primului plan de lovire³³. Descoperirea de nuclee în sit poate fi considerată o dovadă directă a cioplierii în interiorul așezării, deci ar putea indica existența unui debitaj *domestic*³⁴. Acestora li se adaugă tabletele de reamenajare, lamele *à crête*, accidentele de cioprire de tipul *outrépassé* (Pl. VII/6–10) și, bineînțeles, numărul mare de așchii de diferite forme și dimensiuni. Pe de altă parte, atât numărul redus de nuclee, cât și existența unui silex particular constituie dovada existenței și a unui debitaj *nedomestic*, ce aducea utilaj semifinit, de genul lamelor întregi (Pl. VIII)³⁵.

Al doilea lot analizat din nivelul B1 cuprinde utilajul litic dintr-o zonă menajeră situată lângă locuința L1/1993; el conține 280 de piese lucrate pe lame și 16 pe lamele³⁶. Ca tehnică de obținere a suporturilor s-a folosit percuția directă, percuția indirectă și presiunea. Ultima a fost depistată sigur pentru 103 piese, dintre care cele mai multe pentru gratoare (20), lame/lamele neretușate (17), lame/lamele retușate (16) și pentru inserțiile de seceră (13)³⁷. Doar pentru gratoare s-au putut stabili modurile de obținere a lamelor: 18 prin presiunea în picioare (mod IV) și două cu ajutorul levierului (mod V)³⁸.

De asemenea, autorii au postulat ipoteza unui debitaj realizat parțial la fața locului, observându-se, pentru cel puțin o bună parte a materialului, că pregătirea blocurilor se desfășura pe loc³⁹.

Materia primă a pieselor din prezentul studiu este diversificată de calitate bună și foarte bună, cu texturi fine și culori diverse (Pl. IX). Astfel, se întâlnesc lame de culoare maroniu-gălbui și galben-maroniu (cele mai multe), dar nu lipsesc și unele de culoare maroniu-roșcat, diferite nuanțe de maroniu-închis, brun-negricios sau gri închis. Relativ puține au incluziuni de mici dimensiuni (de cca 0,1–1,5 mm).

Contextul celor 30 de lame/lamele este destul de variat. Două lame aparțin inventarului locuinței incendiate L.6 din nivelul B1 (Pl. IX/8), iar alta locuinței parțial incendiate L.5 (Pl. IX/7; X/7) din nivelul considerat de tranziție, între nivelurile A2 și B1. O ultimă lamă (Pl. IX/4; X/8) a fost descoperită tot în distrugerea unei alte locuințe din același nivel de tranziție. Celelalte piese aparțin unor contexte variate (zone menajere, zone de pasaj, gropi), din cadrul nivelului B1, al celui de tranziție și a mai multor niveluri A2.

Ca tipuri de piese lotul cuprinde lame neretușate (4), lamele neretușate (1), lame retușate (12), lamele retușate (6), inserții de seceră (4), lame cu maginile *șlefuite* (2) și un gratoar. Ca tipuri de suporturi, 23 sunt lame și șapte lamele, toate fragmentare. Dintre ele, 26 sunt fragmente meziale, iar cinci sunt distale, patru fiind lamele (Pl. IX/13–15, 17; X/15–17). În ceea ce privește faza tehnologică, toate sunt reprezentate de lame/lamele de *plein débitage*. Ca tipuri de retușe, pentru lame și lamele, predomină cele directe, continue sau discontinue (majoritatea), pe o latură sau pe ambele, fiind în general fine și semi-abrupte (Pl. IX–X). Sunt prezente și piese cu retușe alterne sau alternante (Pl. IX/12), cât și piese care prezintă retușe datorate utilizării; pe o lamă una dintre laturi este șlefuită datorită uzurii accentuate (Pl. X/6). Inserțiile de seceră prezintă lustru pe o latură sau pe ambele și uneori retușe fine directe, inverse sau alterne, într-un caz semi-abrupte pe o singură latură, fiind prezente pe latura cu lustru sau pe cea opusă.

Lungimile lamelor/lamelelor sunt cuprinse între 17,33–69,26 mm, majoritatea pieselor încadrându-se între 20 și 50 mm (Fig. 2). Comparând aceste dimensiuni cu ale altor loturi de piese analizate din ultimul nivel eneolitic de pe *tell*, dintre care 506 lame fragmentare neretușate, 501 de lame neretușate fragmentare și a 317 inserții de seceră, se observă aceeași concentrare a lungimilor, între 20–50 mm⁴⁰. Aceste proporții se apropie și de ceea ce s-a observat pentru lamele neretușate din lotul de lângă L1/1993, unde media lungimii este de 34,4 mm⁴¹.

Grosimile lamelelor sunt foarte mici, între 2,51–2,84 mm, iar ale lamelor între 2,94–5,18 mm, cele mai multe având în jur de 3 mm.

După lățimi, lamele/lamelele pot fi împărțite în patru categorii ce corespund modurilor de presiune așa cum au fost definite/stabilite de J. Pelegrin:

- 1) între 8,9–11,3 mm (mod II?) special pentru obținerea lamelelor;
- 2) între 11,6–12 mm (mod III);
- 3) între 15–16,7 mm (mod IV);
- 4) între 17,1–30,6 mm Mod (mod V).

Pentru cele șapte lamele, lățimea lor ar indica folosirea modurilor II (presiunea în palmă) și III (presiunea stând așezat) (Fig. 3). Se poate observa că lamele caracteristice modului IV de debitare prin presiune sunt cele mai numeroase, fiind urmate de cele aparținând modului III (presiunea stând așezat). Lățimile între 1,70 și 2 mm pot indica lame care pot aparține ambelor moduri de presiune: presiunea stând în picioare (mod IV) și cea cu ajutorul unui levier (mod V). Comparativ cu situația din situl de la Alexandria – *Limonagiul* (5 exemplare), lamele debitate prin presiunea cu ajutorul unui levier sunt puține, chiar dacă se mai adaugă cele 2 exemplare depistate de R. Dobrescu pentru zona L1/93⁴². O situație asemănătoare privind procentul lamelor debitate în modurile III și IV s-a

³³ Torică 2017a, p. 70, pl. 105/8.

³⁴ Manolakis 2008, p. 113.

³⁵ Manolakis 1996, p. 121–123.

³⁶ Dobrescu et alii 2023, p. 492, 496, fig. 5.

³⁷ Dobrescu et alii 2023, p. 498–503.

³⁸ Dobrescu et alii 2023, p. 498.

³⁹ Dobrescu et alii 2023, p. 508.

⁴⁰ Torică 2017a, p. 150, 152.

⁴¹ Dobrescu et alii 2023, p. 505.

⁴² Dobrescu et alii 2023, p. 498.

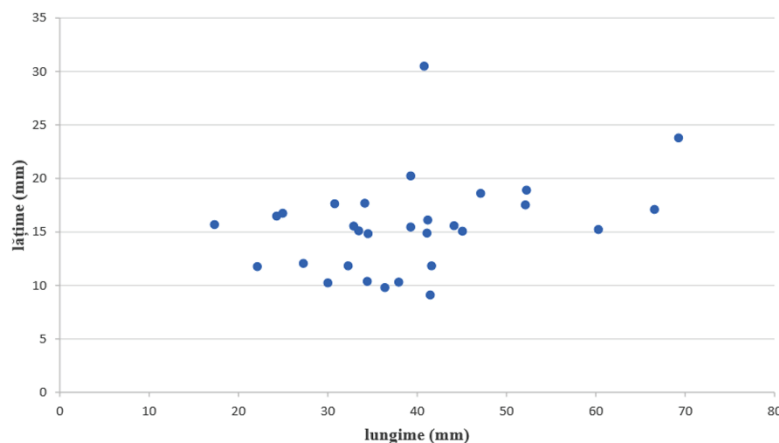

Figura 2. Vitănești – Măgurice. Lățimea și lungimea lamelor fragmentare analizate.

Figure 2. Vitănești – Măgurice. Width and length of analyzed fragmentary blades.

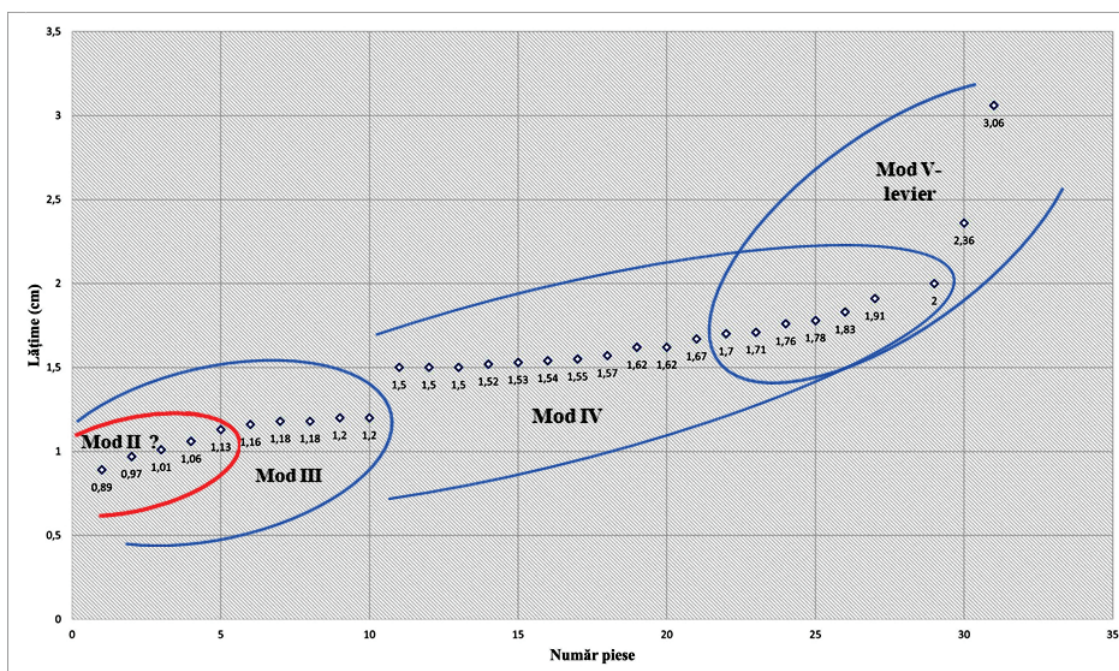

Figura 3. Vitănești – Măgurice. Distribuția după lățime a lamelor debitate prin presiune.

Figure 3. Vitănești – Măgurice. Width distribution of pressure-flaked blades.

constatat pentru situl de la Pietrele⁴³. În schimb, numărul lamelor debitate cu ajutorul levierului este net superior la Pietrele⁴⁴.

Deoarece limitele inferioare și superioare (tipice pentru fiecare mod) se produc rar, fapt exemplificat și prin distribuția procentuală pe unele grafice a lamelor și lamelor experimentale ale lui J. Pelegrin pentru fiecare mod de presiune⁴⁵, putem trage unele concluzii și pentru piesele analizate. Există posibilitatea ca lamelele de la Vitănești – Măgurice, incluse în modul II cu o mare marjă

de eroare (Fig. 3), să facă parte din cele obținute prin modul III. De asemenea, lamele cuprinse atât în modul IV, cât și în V (cu levierul) (Fig. 3), având lățimile între 17–20 mm, pot fi atribuite ultimului mod, fără să se greșească foarte mult. Folosirea levierului se poate bănuși și pentru obținerea celor două lame cu lățimi de 17 și 20 mm (Fig. 1) de la Alexandria – Limonagiul.

Dimensiunile apropiate de ale inserțiilor de seceră demonstrează o specializare a producției bazată pe obținerea unor blank-uri optime, așa cum s-a constatat și pentru unele situri din Bulgaria, cum ar fi Goljamo-Delchevo și Durankulak⁴⁶. De asemenea, lamele cu o margine extrem

⁴³ Gatsov, Nedelcheva 2019, p. 32, fig. 53.

⁴⁴ Gatsov, Nedelcheva 2019, p. 32, fig. 49.

⁴⁵ Gomez Coutouly 2011, p. 96, fig. 3.3.

⁴⁶ Skakun et alii 2017, p. 149, 150, fig. 5.

de tocită au putut fi utilizate în prelucrarea finală a pieilor sau a lemnului⁴⁷.

CONCLUZII

Materialul analizat provine din două situri diferite, o așezare plană și un *tell*. Ele au fost alese deoarece acoperă cronologic toată perioada de evoluție a culturii Gumelnița-Karanovo VI în sud-vestul Munteniei. Dacă pentru situl de la Alexandria – *Limonagiul* lamele provin din nivelurile de deșeuri care acopereau și chiar umpleau gropile menajere, cele de la Vitănești – *Măgurice* au fost descoperite în contexte tipice pentru o așezare de acest gen: locuințe incendiate/neincendiate, zone menajere și de pasaj, dar și în nivelurile remaniate de pe panta *tell*-ului sau din nivelul vegetal.

Piese obținute prin presiune ne informează despre existența unor mecanisme de schimb/difuziune, fiind relevante și pentru detectarea unor evenimente demografice sau a unor relații sociale care au permis difuzarea acestor informații pe spații largi (Pelegrin 2012b, p. 496). Materia primă din care au fost lucrate piesele studiate este în general de bună sau de foarte bună calitate, diversificată, uneori fiind aceeași atât pentru lamele debitate prin presiune, cât și pentru cele debitate prin percuție indirectă. Se poate considera, fără să greșim, că unele lame provin din zona de nord-est a Bulgariei, sosind în urma unei aprovizionări indirecte, prin intermediul unor rețele de schimb. Acestea sunt perceptibile în cazul industriei litice prin studierea lamelor debitate cu levierul. În Bulgaria, acestea circulau pe distanțe ce depășeau 200 km⁴⁸. Se poate calcula și pentru siturile din acest studiu, o distanță minimă până în zona Ludogorie, ce se încadrează în 200–250 km *à vol d'oiseau*. În privința numărului se observă pentru situl timpuriu de la Alexandria – *Limonagiul* o situație interesantă, cele 13 exemplare, destul de multe, ținând cont de contextul descoperirii și de suprafața mică cercetată. Nu deținem deocamdată termeni de comparație pentru siturile de la nord de Dunăre, cu aceeași încadrare cronologică cu Alexandria – *Limonagiul*. Pentru materialul din *tell*-ul de la Vitănești situația este inversată, numărul de piese debitate prin presiune descoperite până acum este foarte mic, comparativ cu situația existentă, de exemplu, în *tell*-ul de la Pietrele – *Gorgana*. Aceasta este comparația cea mai bună, întrucât pentru alte *tell*-uri, cum ar fi Hârșova sau Bordușani, ce au furnizat o cantitate mare de piese litice, nu avem informații foarte detaliate⁴⁹. Deocamdată, este prematur să constatăm că situl de la Vitănești nu a beneficiat pe o scară largă de produse litice rezultate ale unor mecanisme de schimb sau că acestea erau mai active în faza A1 a culturii Gumelnița-Karanovo VI.

Depistarea în materialul litic studiat din cele două situri a existenței mai multor moduri de obținere a lamelor

și lamelor, ne indică prezența în eneolitic a meșterilor profesioniști/specialiști și existența unei specializări socio-economice și tehnice⁵⁰. De exemplu, ultimele moduri de debitaj (IV și V – levier) nu puteau exista independent⁵¹. Atât la Alexandria cât și la Vitănești lamele debitate în aceste moduri sunt majoritare (Fig. 1, 3). Se observă astfel că numărul lamelor debitate cu levierul depistate la nord de Dunăre s-a mărit considerabil, indicând posibilitatea că ele au fost o prezență importantă în cadrul industriilor litice gumelnițene. Descoperirile din situl de la Urlați vin să întărească această ipoteză⁵².

Majoritatea lamelor obținute prin presiune sunt de *plein débitage* și au constituit suporturi pentru diferite tipuri de unelte: inserții de seceră, lame retușate, gratoare etc. Ele au o secțiune trapezoidală, necesitând standardizarea și sistematizarea procedurilor de cioplire, fapt ce indică o producție stabilă⁵³. Există totuși și lame care au fost utilizate și nu sunt așa de drepte. Lama mare de la Alexandria – *Limonagiul* face parte din cele numite *second choix*, așa cum este una dintre lamele din depozitul nr. 2 de la Urlați⁵⁴.

Analizând dimensiunea segmentelor, localizarea, orientarea și unghiul fracturii, evidența macroscopică a luciului, considerăm că fracturarea a fost un proces intenționat pentru majoritatea lor. Astfel, ne întrebăm dacă lamele, mai ales *lamele lungi*, au ajuns în siturile de la nord de Dunăre sub formă de fragmente sau întregi, fiind rupte pe loc. Acest ultim procedeu ar fi fost în contradicție cu efortul și măiestria investite în producerea lor⁵⁵.

Oricare ar fi fost realitatea, aceste lame au avut un rol considerabil în schimburi, întreținându-le, fiind mai ales un indicator al complexității sociale din eneolitic. Considerăm că studiile viitoare vor completa, pe baza studiului utilajului litic, informațiile cu privire la natura, volumul acestor schimburi intracomunitare și evoluția lor în timp.

BIBLIOGRAFIE

- Andreescu et alii 2003 – R. R. Andreescu, P. Mirea, Ș. Apope, *Cultura Gumelnița în vestul Munteniei. Așezarea de la Vitănești*, jud. Teleorman, CA 12, 2003, p. 71–87.
- Andreescu et alii 2009 – R. R. Andreescu, P. Mirea, K. Moldoveanu, I. Torcică, *Noi descoperiri în așezarea gumelnițeană de la Vitănești „Măgurice”*, BMJT 1, 2009, p. 75–92.
- Andreescu et alii 2022 – R. R. Andreescu, K. Moldoveanu, I. Torcică, P. Mirea, A. Bîrzu, *Cercetări arheologice la Vitănești „Măgurice” (2009–2019)*, CA 29(2), 2022, p. 457–478.
- Andrieșescu 1924 – I. Andrieșescu, *Les fouilles de Sultana*, Dacia 1, 1924, p. 51–107.
- Chabot, Pelegrin 2012 – J. Chabot, J. Pelegrin, *Two Examples of Pressure Blade Production with a Lever: Recent Research from the Southern Caucasus (Armenia) and Northern Mesopotamia (Syria, Iraq)*, în: P.

⁴⁷ Skakun et alii 2017, p. 152.

⁴⁸ Manolakis 2005, p. 160, 166.

⁴⁹ Niță 2020, p. 245.

⁵⁰ În general, se consideră că specialiștii sunt *singurii indivizi ce au cunoștințe și savoir-faire, totdeauna în cadrul unei producții de redistribuire la o comunitate vastă* – vezi Roux, Pelegrin 1990.

⁵¹ Manolakis 2005, p. 117.

⁵² Torcică et alii 2020.

⁵³ Manclosi et alii 2016, p. 54.

⁵⁴ Torcică et alii 2020, p. 26, 52, pl. V/1, 53, pl. VI/1.

⁵⁵ Gurova 2024, p. 198.

- M. Desrosiers (ed.), *The Emergence of Pressure Blade Making: From Origin to Modern Experimentation*, Boston, 2012, p. 181–198.
- Crabtree 1968 – D. Crabtree, *Mesoamerican Polyhedral Cores and Prismatic Blades*, *American Antiquity* 33(4), 1968, p. 446–478.
- Dobrescu et alii 2023 – R. Dobrescu, C. Haită, K. Moldoveanu, *L'industrie lithique de l'habitation L1/1993 du site de Vitănești-Măgurice*, CA 30(2), 2023, p. 491–526.
- Dumitrescu 1924 – V. Dumitrescu, *Découvertes de Gumelnița*, Dacia 1, 1924, p. 325–342.
- Dumitrescu 1925 – V. Dumitrescu, *Fouilles de Gumelnița*, Dacia 2, 1925, p. 29–103.
- Furestier, Mihail 2022 – R. Furestier F. Mihail 2022, *Les industries lithiques taillées de la zone 2 de Taraschina*, în: L. Carozza, C. Micu (eds.), *Au-delà de la nature : le bas Danube et son delta durant les huit derniers millénaires*, Cluj-Napoca, 2022, p. 377–404.
- Gatsov, Nedelcheva 2019 – P. Gatsov, I. Nedelcheva, *Pietrele 2: Lithic Industry. Finds from the Upper Occupation Layers. With a contribution of Chavdar Nachev*, Bonn, 2019.
- Gómez Coutouly 2011 – Y. A. Gómez Coutouly, *Industries lithiques à composante lamellaire par pression du Nord Pacifique de la fin du Pléistocène au début du l'Holocène : de la diffusion d'une technique en Extrême-Orient au peuplement initial du Nouveau Monde*, Thèse de Doctorat, Université Paris Ouest Nanterre La Défense, 2011.
- Guilbeau 2010 – D. Guilbeau, *Les grandes lames et les lames par pression au levier du Néolithique et de l'Énéolithique en Italie*, vol. 1 – Texte, Thèse de Doctorat, Université Paris Ouest, 2010.
- Gurova 2012 – M. Gurova, *Connotations fonctionnelles des grandes lames chalcolithiques : Exemple de la Bulgarie*, în: J.-C., Marquet, C., Verjux (eds.), *L'Europe, déjà, à la fin des temps préhistoriques, Actes de la table-ronde internationale, Tours (Indre-et-Loire, France), Septembre 2007*, *Revue Archéologique du Centre de la France*, 38e supplément, Tours, 2012, p. 75–84.
- Gurova 2021 – M. Gurova, *Flint Grave Goods from Kozareva Tell Cemetery*, în: P. Georgieva, V. Danov, *Kozareva Mogila. The Eneolithic Necropolis (Excavations 2005–2018)*, Sofia, 2021, p. 163–181.
- Gurova 2024 – M. Gurova, *Flint superblades – biography and function: A case study from Bulgaria*, în: A. Verbaas, G. Langejans, A. Little, B. Chan (eds.), *Artefact Biographies from Mesolithic and Neolithic Europe and Beyond. Papers in honour of Professor Annelou van Gijn*, *Analecta Praehistorica Leidensia* 52, 2024, p. 183–200.
- Gurova et alii 2016 – M. Gurova, J. Chabot, S. Chohadzhiev, *Chalcolithic superblades from Bulgaria: a case study of a recently found hoard from Sushina*, *BeIA* 6(2), 2016, p. 165–190.
- Haită 2001 – C. Haită, *Studiu sedimentologic preliminar asupra locuirii neo-eneolitice din Valea Teleormanului, zona Lăceni – Vitănești*, *Southern Romania Archaeological Project, campania 2000*, SP 1, 2001, p. 47–58.
- Inizan 2012 – M.-L. Inizan, *Pressure débitage in the Old World: Forerunners, researchers, geopolitics – handing on the baton*, în: P. M. Desrosiers (ed.), *The Emergence of Pressure Blade Making: From Origin to Modern Experimentation*, New-York, 2012, p. 11–42.
- Lazăr et alii 2021 – C. Lazăr, V. Opreș, Th. Ignat, C. Covătaru, B. Manea, G. Popescu, A. Darie, A. Bălășescu, V. Radu, G. Vasile, M. Mărgărit, M. Dimache, M. Golea, A. Toma, V. I. Bîndea, C. Roth, D. Pîrvulescu, Th. Zavalas, V. Parnic, L. Carozza, *Gumelnița Research Results of the 2021 Fieldwork Season*, *RCAN* 7, 2021, p. 11–52.
- Manclossi et alii 2016 – F. Manclossi, S. A. Rosen, P. de Miroshedji, *The Canaanite Blades from Tel Yarmuth, Israel: A technological analysis*, *Paléorient* 42(1), 2016, p. 49–74.
- Manolakis 1996 – L. Manolakis, *Production lithique et émergence de la hiérarchie sociale : l'industrie lithique de l'Énéolithique en Bulgarie (Première moitié du IVe millénaire)*, *BSPF* 93(1), p. 119–123.
- Manolakis 2005 – L. Manolakis, *Les industries lithiques énéolithiques de Bulgarie*, *Internationale Archäologie* 88, Rahden/Westf., 2005.
- Manolakis 2008 – L. Manolakis, *Open-cast flint mining, long blade production and long distance exchange: an example from Bulgaria*, în: P. Allard, F. Bostyn, J. Giligny, J. Lech (eds.), *Flint Mining in Prehistoric Europe. Interpreting the archaeological records*, *European Association of Archaeologists, 12th Annual Meeting Cracow, Poland, 19th–24th September 2006*, *BARIntSer* 1891, Oxford, 2008, p. 111–121.
- Manolakis 2017 – L. Manolakis, *So long blades... Materiality and symbolism in the north-eastern Balkan Copper Age*, în: L. Manolakis, N. Schlanger, A. Coudart (eds.), *European Archaeology: Identities & Migrations, Hommages à Jean-Paul Demoule*, Leiden, 2017, p. 265–284.
- Marchand et alii 2020 – F. Marchand, J. Vosges, Fr. Abbès, *Tell Arqa, Bronze Age macro-blade débitage with a lever: archaeological and experimental approaches*, în: F. Manclossi, F. Marchand, L. Boutoille, S. Cousseran-Néré (eds.), *Stone in Metal Ages, Proceedings of the XVIII UISPP World Congress (4–9 June 2018, Paris, France), Volume 6, Session XXXIV-6*, Gloucester, 2020, p. 42–51.
- Mihail, Ștefan 2014 – F. Mihail, C. E. Ștefan, *Obiecte din piatră și materii dure animale descoperite în tell-ul de la Baia, jud. Tulcea*, în: C. E. Ștefan, M. Florea, S.-C. Ailincăi, C. Micu (eds.), *Studii privind preistoria sud-estului Europei, volum dedicat memoriei lui Mihai Șimon*, Brăila, 2014, p. 263–298.
- Mihail et alii 2014 – F. Mihail, C. Micu, L. Carozza, J.-M. Carozza, T. Groparu, E. Messenger, A. Burens, S. Ailincăi, M. Danu, C. Mihail, „*Dâmbul lui Haralambie*” – *Un nou sit eneolitic în Delta Dunării*, *Pontica* 47, 2014, p. 125–151.
- Mills et alii 2018 – S. Mills, P. Mirea, A. Pannett, M. V. Macklin, *Early to Mid – Holocene Human – River Interactions in the Lower Danube Valley: New Research at Poiana (Teleorman County)*, *BMJT* 10, 2018, p. 27–43.
- Mirea, Torcică 2020 – P. Mirea, I. Torcică, *Alexandria, jud. Teleorman, Punct: „V.V. 07 – Limonagiul”*, CCA, Campania 2019, Buzău, 2020, p. 447–451.
- Mirea, Torcică 2021 – P. Mirea, I. Torcică, *Alexandria, jud. Teleorman, Punct: „V.V. 07 – Limonagiul”*, CCA, Campania 2020, Sibiu, 2021, p. 356–360.
- Niță 2020 – L. Niță, *Eneolithic bifacial implements from the Gumelnița layers of Hârșova and Bordușani tell settlements*, CA 27, 2020, p. 243–258.
- Pelegriin 2006 – J. Pelegriin, *Long blade technology in the Old World: an experimental approach and some archaeological results*, în: J. Apel, K. Knutsson (eds.), *Skilled Production and Social Reproduction Aspects of Traditional Stone-Tool Technologies Proceedings of a Symposium in Uppsala, August 20–24, 2003*, Uppsala, 2006, p. 37–68.
- Pelegriin 2012a – J. Pelegriin, *Conférence inaugurale : grandes lames de l'Europe néolithique et alentour / Large Blades from Neolithic and abroad*, în: J.-C. Marquet, C. Verjux (eds.), *L'Europe, déjà, à la fin des temps préhistoriques. Des grandes lames en silex dans toute l'Europe, Actes de la table-ronde internationale, Tours (Indre-et-Loire, France), Septembre 2007*, *Revue Archéologique du Centre de la France*, 38e supplément, Tours, 2012, p. 15–43.
- Pelegriin 2012b – J. Pelegriin, *New experimental Observations for the Characterization of Pressure Blade Production Techniques*, în: P. M. Desrosiers (ed.), *The Emergence of Pressure Blade Making. From Origin to Modern Experimentation*, Boston, 2012, p. 465–500.
- Popovici et alii 2014 – D. N. Popovici, C. Cernea, I. Cernău, V. Parnic, M. Dimache, R. Hovsepyan, A. Bălășescu, V. Radu, C. Haită, M. Mărgărit, L. Niță, *Șantierul arheologic Bordușani – Popină, jud. Ialomița (2012–2014)*, CA 21, 2014, p. 55–118.
- Roux, Pelegriin 1990 – V. Roux, J. Pelegriin, *Tailles des perles et spécialisation artisanale. Enquête ethnoarchéologique dans le Gujarat, Techniques et Culture* 14, 1990, p. 23–49.
- Skakun et alii 2017 – N. Skakun, B. Mateva, V. Tereskina, *Production and use of long blades during the Chalcolithic in North-Eastern Bulgaria*, *Cuadernos de prehistoria y arqueología de la Universidad de Granada* 27, 2017, p. 141–165.
- Șerbănescu 2013 – D. Șerbănescu, *Research on the eneolithic Tell of Vlădiceasca, Călărași County*, în: A. Comșa, C. Bonsall, L. Nikolova (eds.), *Facetes of the Past. The Challenge of the Balkan Neo-Eneolithic, Proceedings of the International Symposium Celebrating the 85th Birth Anniversary of Eugen Comșa, 6–12 October 2008*, Bucharest, Romania, București, 2013, p. 312–335.

- Ștefan, Mihail 2023 – C. E. Ștefan, F. Mihail, *Digging in the archives: the tell settlements of Măriuța and Șeinoiu, southern Romania*, AnUVT 25, 2023, p. 111–133.
- Tixier 2012 – J. Tixier, *Méthode pour l'étude des outillages lithiques. Notice sur les travaux scientifiques de J. Tixier (A method for the study of stone tools. Guidelines based on the work of J. Tixier)*, ArchéoLogiques 4, Luxembourg, 2012.
- Torcică 2017a – I. Torcică, *Cultura Gumelnița în vestul Munteniei*, teză de doctorat, Academia Română, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București, 2017.
- Torcică 2017b – I. Torcică, *Observații preliminare privind utilajul litic cioplit din tell-ul de la Vitănești-Măgurice (jud. Teleorman)*, Mousaios 21, 2017, p. 27–43.
- Torcică 2018 – I. Torcică, *Vârfuri de săgeată și suliță din arealul sud-vestic al culturii Gumelnița*, BMJT 10, 2018, p. 187–205.
- Torcică 2020 – I. Torcică, *Tăblița ceramică de la Alexandria „Limonagiul” (V.V. 07), jud. Teleorman*, BMJT 12, 2020, p. 5–18.
- Torcică et alii 2020 – I. Torcică, A. Frânculeasa, T. Hila, *Depozitele de silex din așezarea aparținând culturii Gumelnița de la Urlați (jud. Prahova). Între import și producția locală*, BMJT 12, 2020, p. 19–60.

1

2

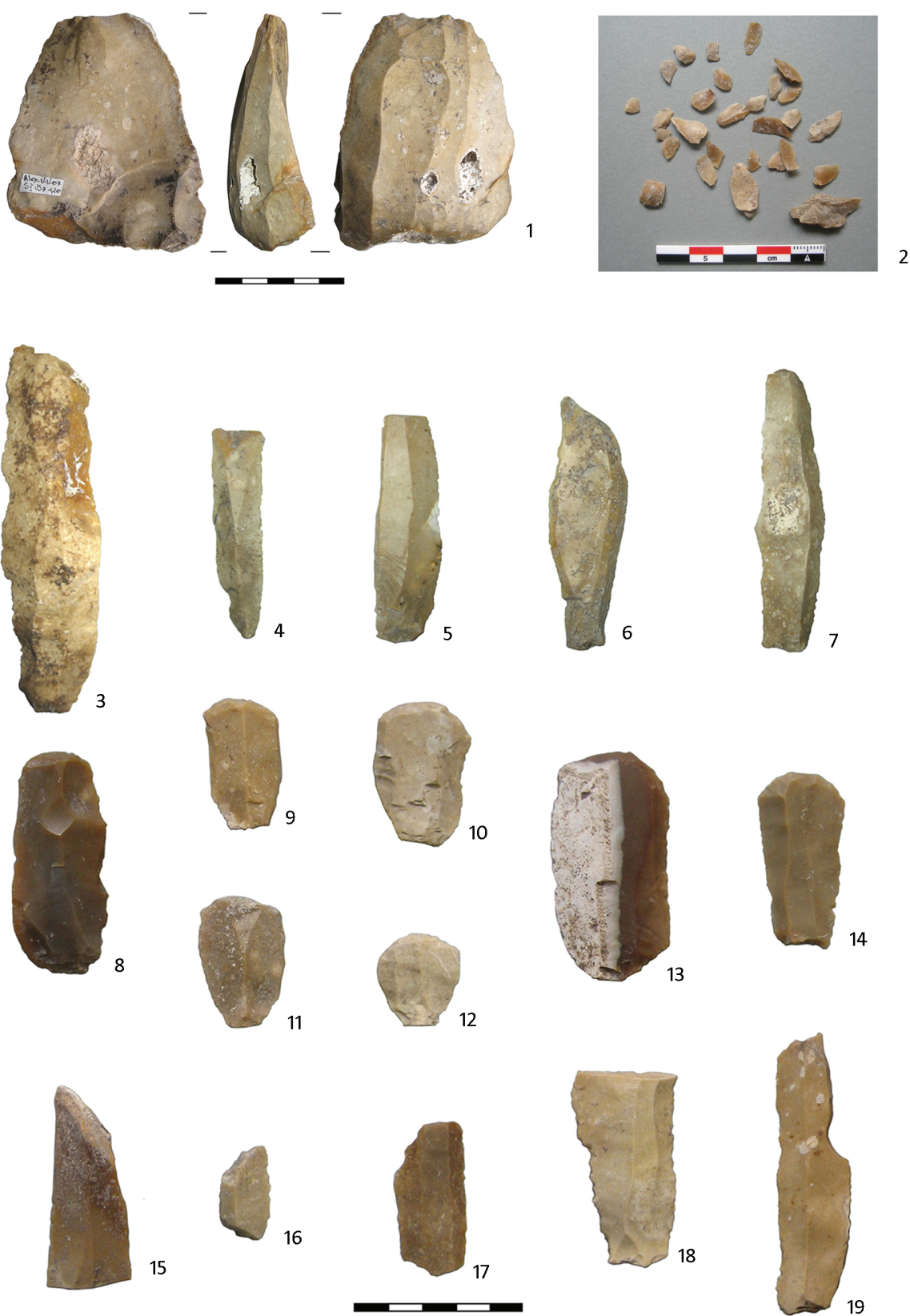
3

4

Planșa I. Alexandria – Limonagiul. Poziționarea geografică a sitului (1) și contextul descoperirii lamei lungi.

Plate I. Alexandria – Limonagiul. The geographical positioning of the site (1) and the context of discovering the long blade.

Planșa II. Alexandria – Limonagiul. Diferite piese de industrie litică.

Plate II. Alexandria – Limonagiul. Various pieces of lithic industry.

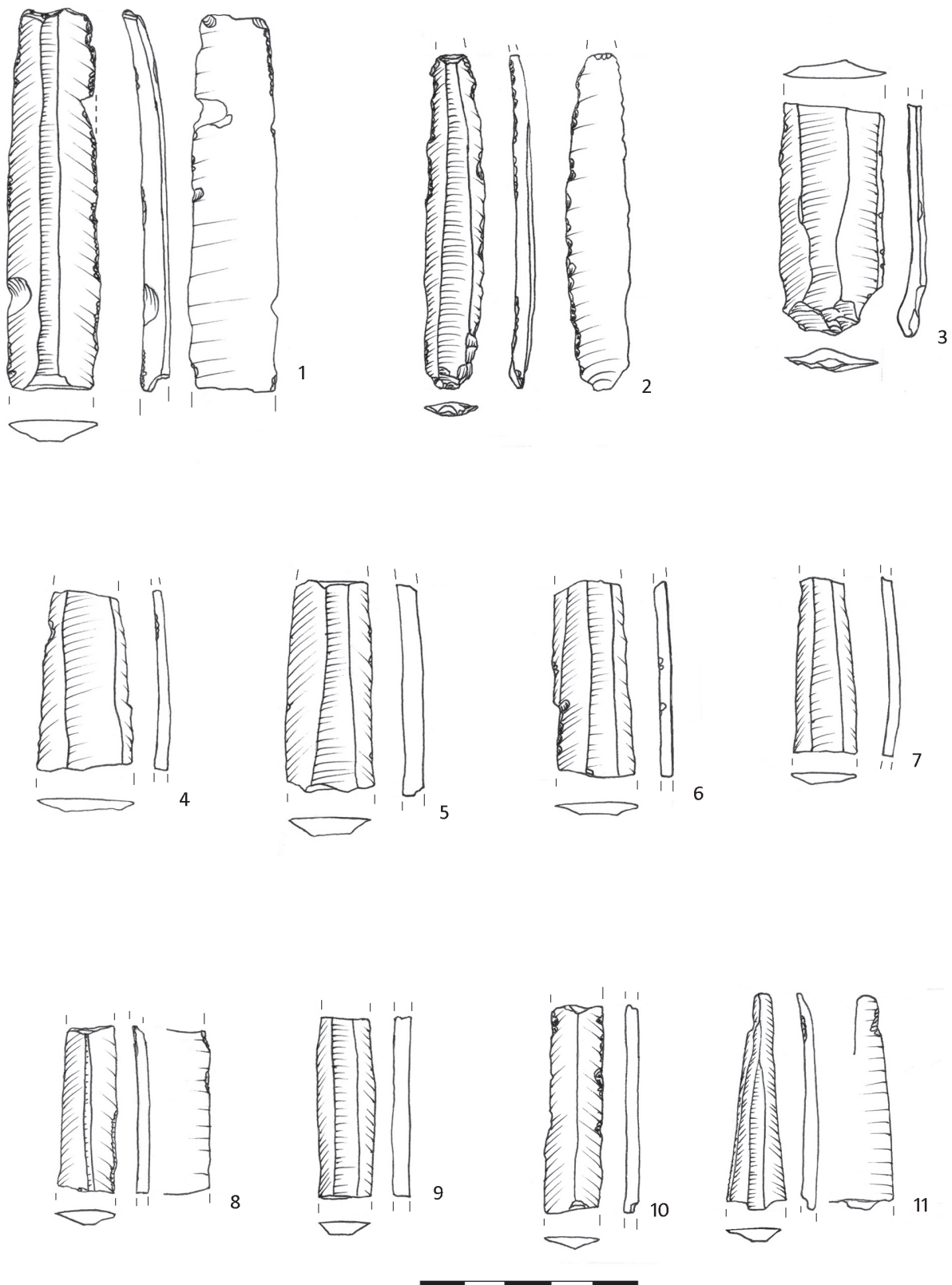
Planșa III. Alexandria – Limonagiul. Lame debitate prin presiune.

Plate III. Alexandria – Limonagiul. Blades chipped by pressure.

Planșa IV. Alexandria – Limonagiul. Lama debitată prin presiune în tehnica levierului.

Plate IV. Alexandria – Limonagiul. Blade produced by pressure using a lever technique.

Planșa V. Alexandria – Limonagiul. Lame debitate prin presiune.

Plate V. Alexandria – Limonagiul. Blades produced by pressure technique.

1

2

3

Planșa VI. Vitănești – Măgurice. Amplasarea geografică a tell-ului și aspecte ale săpăturii din nivelul superior.

Plate VI. Vitănești – Măgurice. The geographical location of the tell type settlement and aspects of the excavation from the upper level.

Planșa VII. Vitănești – Măgurice. Diferite tipuri de piese litice, elemente ale lanțului operatoriu.

Plate VII. Vitănești – Măgurice. Different types of lithic pieces, elements of the operational chain.

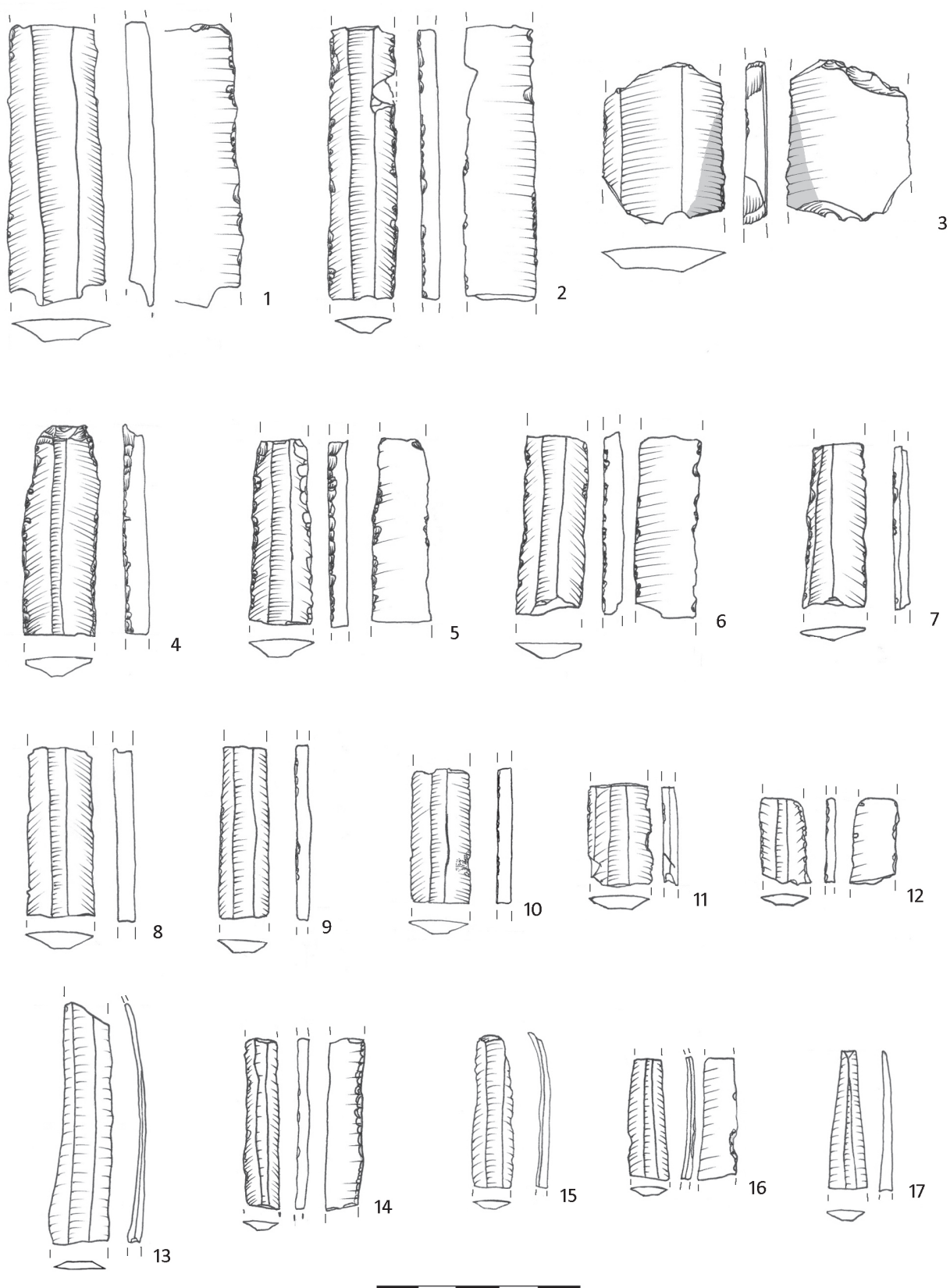
Planșa VIII. Vitănești – Măgurice. Lame neretușate debitate prin percuție indirectă.

Plate VIII. Vitănești – Măgurice. Unretouched blades produced by indirect percussion technique.

Planșa IX. Vitănești – Măgurice. *Lame (1–13) și lamele (14–17) debitate prin presiune.*

Plate IX. Vitănești – Măgurice. *Blades (1–13) and bladelets (14–17) produced by pressure technique.*

Planșa X. Vitănești – Măgurice. Lame (1–12) și lamele (13–18) debitate prin presiune.

Plate X. Vitănești – Măgurice. Blades (1–12) and bladelets (13–18) produced by pressure technique.

ABREVIERI / ABRÉVIATIONS / ABBREVIATIONS

ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj
ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
ActaTS – Acta Terrae Septemcastrensis, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu
AÉ – Archaeológiai Értesítő, Budapest
American Antiquity – American Antiquity. Society for American Archaeology, Washington
AnB – Analele Banatului, Muzeul Banatului, Timișoara
l'Anthropologie (Paris) – l'Anthropologie, Paris
Antiquity – Antiquity. A Quarterly Review of Archaeology, University of York
AnUVT – Annales d'Université «Valahia» Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire
Apulum – Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
Archaeol Anthropol Sci – Archaeological and Anthropological Sciences
Archaeometry – Archaeometry, Research Laboratory for Archaeology and the History of Art, Oxford University
ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
Argesis – Argesis. Muzeul Județean Argeș, Pitești
Arheovest – Arheovest – Asociația Arheo Vest, Timișoara
BAHC – Bibliotheca Archaeologica et Historica Corvinensis, Hunedoara
BAI – Bibliotheca Archaeologica Iassensis, Iași
Banatica – Banatica, Muzeul Banatului Montan, Reșița
BARBrSer – British Archaeological Reports. British Series, Oxford
BARIntSer – British Archaeological Reports. International Series, Oxford
BeJA – Bulgarian e-Journal of Archaeology
BerRGK – Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt am Main
BHAUT – Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis, Timișoara
BMJT – Buletinul Muzeului Județean Teleorman, Alexandria
BSPF – Bulletin de la Société Préhistorique Française, Paris
CA – Cercetări Arheologice, București
CAB – Cercetări arheologice în București
CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, București
CCDJ – Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași
Crisia – Crisia. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea
Dacia – Dacia (Nouvelle Série). Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Académie Roumaine. Institut d'archéologie
« V. Pârvan », Bucarest
EJA – European Journal of Archaeology
EphemNap – Ephemeris Napocensis. Academia Română, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca
Germania – Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts,
Frankfurt
JAS – Journal of Archaeological Science
JRGZM – Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz, Mainz
MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
MEFRA – Mélanges de l'École Française de Rome. Antiquité, Rome
MemAnt – Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
MIM – Materiale de Istorie și Muzeografie, București
Mousaios – Mousaios. Buletinul Științific al Muzeului Județean Buzău
Paléo – Paléo. Revue d'Archéologie Préhistorique. Musée National de Préhistoire, Les Eyzies, France
Paléorient – Paléorient: revue interdisciplinaire de préhistoire et de protohistoire du sud-ouest et de l'Asie centrale, Paris
Pallas – Pallas. Revue d'Etudes Antiques, Toulouse
Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie
Constanța
RACF – Revue Archéologique du Centre de la France, Lyon-Tours
Radiocarbon – An International Journal of Cosmogenic Isotope Research, Cambridge
RCAN – Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice, Muzeul Municipiului București
REL – Revue des Études Latines, Paris
RevMuz – Revista Muzeelor, București

RN – Revue Numismatique, Paris

RMI – Revista Monumentelor Istorice, București

RMM.MIA – Revista Muzeelor și Monumentelor, seria Monumente Istorice și de Artă, București

Sargetia – Sargetia. Acta Musei Devensis, Buletinul Muzeului județean Hunedoara, Deva

SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București

SP – Studii de Preistorie, București

SUCSH – Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica, Sibiu

Tibiscum – Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță Caransebeș

Th-D – Thraco-Dacica, București

Tyche – Tyche. Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik

Tyragetia – Tyragetia. Anuarul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău

VAH – Varia Archaeologica Hungarica V. Redigit Csanád Bálint. Publicationes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest

Ziridava – Ziridava. Studia Archaeologica, Arad